16/2018. (X. 8.) AB határozat

a cégnyilvánosságról, bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény 9/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről[1]

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés és alkotmányjogi panasz tárgyában – dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a cégnyilvánosságról, bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény 9/C. §-a alaptörvény-ellenes, ezért azt 2018. december 31-i hatállyal megsemmisíti.
2. Az Alkotmánybíróság a Pécsi Ítélőtábla előtt folyamatban lévő Ktf.V.40.297/2015. számú egyedi ügyben az alkalmazási tilalom kimondására irányuló indítványt elutasítja.
3. Az Alkotmánybíróság a Kúria Gfv.VII.30.047/2016/3. számú végzése elleni alkotmányjogi panaszt elutasítja. Az Alkotmánybíróság e határozatát a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

Indokolás

I.

[1] 1. Az Alkotmánybírósághoz két indítvány érkezett a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvénynek (a továbbiakban: Ctv.) – az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 112. § (5) bekezdésével megállapított – 2014. március 15-től hatályos 9/C. §-ával összefüggésben.

[2] 2. A Pécsi Ítélőtábla bírója az előtte folyamatban lévő Ktf.V.40.297/2015. számú ügyben – az eljárás felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján egyedi normakontroll indítvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz, amelyben a Ctv. 9/C. § első mondatának „vagy az azt megelőző évben” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítását kérte az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése, *O)* cikke, I. cikk (3) bekezdése, XII. cikk (1) bekezdése, XXIV. cikk (1) bekezdése, valamint XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján. Az indítványozó bíró emellett kérte, hogy az Alkotmánybíróság rendelje el a támadott rendelkezés általános alkalmazási tilalmát valamennyi folyamatban lévő bírósági ügyben, illetőleg az egyedi ügyben történő alkalmazásának kizárását.

1 Alkotmánybírósági ügyszám: III/1366/2016.

[3] Az alapul szolgáló ügyben az érintett cég megszüntetését 2015. január 6-án kezdeményezte a Nemzeti Adó és Vámhivatal Zala Megyei Adóigazgatósága a Ctv. 91. § (1) bekezdése alapján, miután az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény 24/F. § (6) bekezdés *a)* pontja alapján törölte a cég adószámát. A cégbíróság a Cgt.20-15-000030/3. számú végzésével a céget megszűntnek nyilvánította, és elrendelte a kényszertörlési eljárás megindítását. Ez a végzés 2015. március 5-én emelkedett jogerőre. A kényszertörlési eljárás során a NAV hitelezői követelést jelentett be.

[4] A cégbíróság a Kt.20-15-000030/12. számú végzésével a Ctv. 118. § (2) bekezdése alapján elrendelte a cég kényszertörlését, egyúttal rendelkezett az egyedüli tag és vezető tisztségviselő eltiltásáról. E végzés ellen a vezető tisztségviselő fellebbezést terjesztett elő. Ebben előadta, hogy 2014. június 6-tól a cégnek nem ő volt az egyedüli tagja, majd 2014. november 15-én ügyvezetői tisztségéről lemondott. A cégnek ezt követően 2015. március 1-ig nem volt vezető tisztségviselője, ekkor került sor a végelszámoló megválasztására. Az adószám törlésére 2015. január 6-án, míg a kényszertörlési eljárás megindítására 2015. február 15-én került sor. Vagyis a kényszertörlési eljárás megindításához vezető eljárás megindulásakor már nem volt a cég vezetője, a cégre ráhatása nem volt, így a cég törlése nem róható terhére.

[5] Az indítványozó bíró hivatkozott arra, hogy a Ctv. 118. § (2) bekezdése és 62. § (4) bekezdése alapján a cégbíróság törli a céget a cégjegyzékből, és rendelkezik az eltiltásról. Az eltiltás mellőzésére csak a Ctv. 118. § (1) és (6) bekezdése alapján van lehetőség. Az indítványozó bíró szerint a Ctv. 9/C. §-át is kötelezően, a mérlegelés lehetősége nélkül alkalmaznia kell.

[6] Az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésével ellentétesnek tartja az indítványozó a Ctv. 9/C. § támadott szövegrészét, mivel a jogbiztonság követelményét sérti az, hogy az eltiltást olyan volt tagokkal és vezető tisztségviselőkkel szemben is alkalmazni rendeli, akiknek a felelőssége nem állapítható meg a kényszertörlési eljárás megindítása miatt, s a Ctv. a kimentés lehetőségét sem biztosítja számukra.

[7] Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésének sérelmét is állította az indítvány, ugyanis a Ctv. 9/C. §-a az eltiltott személy esetében a foglalkozás szabad megválasztását, vállalkozási szabadságát korlátozza. Az eltiltás ideje alatt ugyanis az érintett személy egyáltalán nem vehet részt a gazdasági életben céget irányító szerepben. Ez a korlátozás azonban nem indokolható olyan személyek esetében, akik törvényesen működő cég tagjaként vagy vezető tisztségviselőjeként tevékenykedtek e jogviszonyuk megszűnéséig. Ezért az alapjog-korlátozás az ő esetükben az Alaptörvény szükségesség és arányosság követelményét megfogalmazó I. cikk (3) bekezdését sérti.

[8] Az Alaptörvény *O)* cikke azért sérül az indítványozó szerint, mert a Ctv. 9/C. §-a olyan törvénysértés miatt rendeli el szankció alkalmazását bizonyos személyek esetében, amiért az érintett felelőssége nem állapítható meg, magatartásával nem járult hozzá, azt kimenteni nem tudja. Ezzel más személy(ek) magatartásáért tesz felelőssé bizonyos személyeket (tagokat és/vagy cégvezetőket).

[9] Az Alaptörvény tisztességes hatósági és tisztességes bírósági eljáráshoz való jogot megfogalmazó XXIV. cikkére és XXVIII. cikk (1) bekezdésére is hivatkozott az indítványozó. A tisztességes eljáráshoz való jog a cégbírósági eljárásban azért sérül a Ctv. támadott rendelkezésével összefüggésben, mert a kényszertörléssel érintett társaságok volt tagjai és tisztségviselői – akikkel szemben az eltiltás szankció alkalmazása történik – nem felek az eljárásban, az eljárás megindításáról nem szereznek tudomást, és így nem intézkedhetnek a cég törvényes működésének helyreállítása iránt sem. A kényszertörlési eljárásban így arra sincs lehetőségük, hogy felelősségüket kimentsék, és így az eljárásban való részvételük (közrehatási lehetőségük) nélkül kerül sor a kényszertörlési eljárás végén az eltiltás alkalmazására.

[10] 3. A másik indítványozó alkotmányjogi panaszában az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján kezdeményezte a Ctv. 9/C. §-a alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése, *O)* cikke, valamint XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján. Kezdeményezte továbbá az Abtv. 27. §-a alapján a Kúria Gfv.VII.30.047/2016/3. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésére figyelemmel.

[11] Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügyben a Miskolci Törvényszék Cégbíróság Kt.05-15-000056/10 számú végzésében elrendelte annak a cégnek a kényszertörlését, amelynek az indítványozó korábban vezető tisztségviselője volt. Az indítványozó 2006. október 16-ától 2014. április 24-ig volt az érintett kétszemélyes kft. tagja és ügyvezetője. A kényszertörlési eljárás megindítására tagsága és tisztsége megszűnését követően több mint fél évvel, 2015. január 23-án indult meg a kényszertörlési eljárás.

[12] Az elsőfokú cégbírósági végzés megállapította, hogy a kényszertörlés alá vett cégnek vagyona a nyilvántartások alapján nincs. Ugyanakkor a céggel szemben a NAV követelést jelentett be. A kényszertörlés oka az elsőfokú végzés szerint az volt, hogy a NAV a cég adószámát törölte. Az eltiltás elrendelésére a Ctv. 9/C. §-a és 118. § (2) bekezdése alapján került sor az indítványozóval, és azzal a magánszeméllyel szemben, aki őt követően volt a cég vezető tisztségviselője a kényszertörlési eljárás megindításáig. Az indítványozó esetében az eltiltás oka az volt, hogy a kényszertörlési eljárás megindítását, vagyis 2015. január 23-át megelőző egy éven belül a cégben vezető tisztségviselő volt.

[13] Az indítványozó az ő eltiltására vonatkozó végzést megtámadta, ami alapján a Debreceni Ítélőtábla Ktf.III.30.643/2015/2. számú végzésében az elsőfokú végzést helybenhagyta. Megállapította, hogy a kényszertörlési eljárás megindítására 2015. január 23-án került sor, a fellebbező az ügyvezetői feladatokat 2014. április 24-ig látta el, így a kényszertörlési eljárás megindítását megelőző évben is ügyvezető volt. A Ctv. 118. § (2) bekezdése és 9/C. §-a alapján arra hivatkozott, hogy a bíróság az eltiltással kapcsolatban nem mérlegelheti, hogy az eltiltandó vezető tisztségviselő magatartása közrehatott-e abban, hogy az adott cég kényszertörlés alá került. „A törvény objektív kritériumokkal határozza meg azt, kit kell a bíróságnak az adott körülmények bekövetkezése esetén eltiltania”, vagyis azt, aki adott pillanatban – a kényszertörlési eljárás megindításának pillanatában vagy az azt megelőző évben – vezető tisztségviselő volt.

[14] Az indítványozó ezen döntéssel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő. A Kúria indítvánnyal támadott Gfv.VII.30.047/2016/3. számú döntésével a jogerős végzést hatályában fenntartotta. Megállapította, hogy az indítványozót követően a kényszertörléssel érintett cégben vezető tisztségviselőként eljárt személy a 2015 áprilisában kelt cégjegyzék szerint számos olyan gazdasági társaságnak volt vezető tisztségviselője, amely kényszertörlési eljárás alá került. Megállapította azt is, hogy a céggel szemben a NAV követelést jelentett be, a cég pedig vagyontalan volt. Utalt a Kúria végzése arra, hogy az indítványozó üzletrészének átruházása előtt a cégnek tartozása nem volt, az adóhatósággal szembeni kötelezettségeinek eleget tett, az adószám törlésére csak fél évvel üzletrészének átruházása után került sor. Az indítványozó azt is hangsúlyozta felülvizsgálati kérelmében, hogy miután üzletrészét eladta, és ügyvezetői tisztségéről is egyúttal lemondott, a céggel semmilyen kapcsolata nem volt. A Kúria kifejtette, hogy a cég törlésére nem adószámának törlése miatt került sor, hanem a cég fantomizálódása miatt, mivel törvényes képviselője nem volt fellehető. Kifejtette – utalva a Ctv. 118. § (2) bekezdésére és 9/C. §-ára –, hogy a kényszertörlés és eltiltás szabályainak megalkotása – a Kúria szerint – „azt a célt szolgálta, hogy a gazdasági élet tisztaságát védje azoktól a személyektől, illetve cégektől, akik, illetve amik nem a jogszabály által szabályozott rendben – végelszámolás, vagy felszámolási eljárás – keretében, hanem azt megkerülve – esetleg jelentős tartozásokat felhalmozva – vonulnak ki a gazdasági életből a hitelezők jelentős érdeksérelmére. […] A másik cél pedig az volt, hogy a tartozásokat felhalmozó, hitelezőkkel szemben helytállni köteles személyek, cégek elérhetőségét biztosítsa, megakadályozva a cégtől való megválással, majd ezt követően a cég, illetve törvényes képviselőjének elérhetetlenségével a hitelezők kijátszását.” Hozzátette ugyanakkor a Kúria: „a jogszabály azzal, hogy a kényszertörlési eljárás megindítását megelőzően egy évvel tisztséget betöltő, illetve a gazdasági társaságban meghatározott részesedéssel rendelkező, illetve felelősséget vállaló személyekre is kiterjeszti az eltiltás súlyos szankcióját, megfogalmazza azt a társadalmi elvárást is, hogy a részesedésétől megváló tag kellő körültekintéssel járjon el, ügyletet olyan személlyel kössön, aki nem veszélyezteti a gazdasági élet tisztaságát”. A Ctv. 9/C. §-ának értelmezését illetően a Kúria álláspontja szerint az eltiltásra vonatkozó rendelkezések nem biztosítanak mérlegelési jogkört a bíróságok számára, továbbá kifejtette, hogy a Ctv. eltiltásra és kényszertörlési eljárásra vonatkozó rendelkezései a cégnek az indítványozót követő – új – vezető tisztségviselőjét érintő adatokra figyelemmel alkotmányossági aggályokat sem vetnek fel.

[15] Az indítványozó alkotmányjogi panaszában hivatkozott az Abtv. 27. §-ára és 26. § (1) bekezdésére.

[16] A Kúria támadott döntését illetően kifejtette, hogy az szerinte az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdését sérti, mivel a Kúria, azáltal, hogy mérlegelés nélkül alkalmazta vele szemben az eltiltást, megsértette a foglalkozás szabad megválasztásának jogát és a vállalkozáshoz való jogot. Az indítványozó szerint a Ctv. 9/C. § szerinti eltiltás célja, hogy a gazdasági életben való részvételre alkalmatlan személyeket szankcionálja, és egyúttal biztosítsa a gazdasági élet tisztaságát azáltal, hogy megtiltja, hogy ilyen személyek bármilyen céggel kapcsolatban álljanak meghatározott ideig. Kifejtette, hogy az érintett cég az ő ügyvezetése alatt szabályosan működött, nem fantomizálódott, tartozása sem volt. Az indítványozó arra is hivatkozott, hogy a rendelkezésre álló okiratok tanúsága szerint tőle elvárhatóan tájékozódott az új cégvezető, illetve tulajdonos személyéről. Észszerűen nem volt azonban tőle elvárható, hogy a tájékozódás kiterjedjen az illető jövőbeli magatartására, és hogy annak befolyásolásáról gondoskodjék. Erre tekintettel, mivel a Kúria mérlegelés nélkül alkalmazta a Ctv. 9/C. §-át és 118. § (2) bekezdését, ezzel az indítványozó gazdasági életben való részvételét és vállalkozáshoz való jogát „jelentősen” korlátozta. Az indítványozó hivatkozott ezzel összefüggésben az Alaptörvény *O)* cikkére és 28. cikkére is, az utóbbi körben arra, hogy a jogalkotó céljával ellentétes jogértelmezés (a mérlegelés mellőzése) az Alaptörvényt is sérti. Az Alaptörvény *O)* cikke alapján a saját magatartásért való felelősséget hangsúlyozta az alkotmányozó, az indítványozó szerint a Ctv. hivatkozott rendelkezéseit azért alkotta meg a jogalkotó, hogy az eltiltás szankcióját olyan személyekkel szemben alkalmazzák, akik magatartásukkal okot adtak a törvényességi felügyeleti eljárásra, illetve a kényszertörlésre. Azonban a szabály kúriai értelmezése lehetőséget ad arra, hogy olyan személyekkel szemben is alkalmazzák az eltiltást, akik a kényszertörlési eljárás ideje alatt a vállalkozásban már nem vettek részt. Ezért a támadott döntés sérti az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdését és ezzel összefüggésben az *O)* cikkét és 28. cikkét.

[17] Az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti eredeti panaszában az indítványozó a Ctv. 9/C. §-a és 118. § (2) bekezdése alkotmányossági vizsgálatát kezdeményezte az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésének és *O)* cikkének sérelmére hivatkozással. Indítvány-kiegészítésében hivatkozott továbbá az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmére is. Álláspontja szerint, amennyiben a Ctv. 9/C. §-a nem enged bírói mérlegelést az eltiltással kapcsolatban, s ezért úgy kerül sor eltiltás alkalmazására, hogy azt felróható magatartás nem alapozta meg, illetve esetlegesen olyan személyek későbbi magatartása idézi elő a kényszertörlési eljárás megindítását, akikre az eltiltással érintett személynek semmilyen ráhatása nem volt, az felveti a Ctv. 9/C. §-ának alkotmányellenességét, elsősorban a vállalkozáshoz való jog – ugyan alkotmányos cél érdekében történő, ám – szükségtelen és aránytalan korlátozását. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését azért sérti a szabályozás, mert a bírói mérlegelés kizárásával lehetővé teszi olyan személyek eltiltását, akiknek semmilyen formában nem felróható az adott cég kényszertörlése. Az indítványozó önálló érvelést nem adott elő – sem eredet, sem kiegészítő indítványában – a Ctv. 118. § (2) bekezdésével, sem az Alaptörvény *O)* cikkével összefüggésben.

[18] Az Alkotmánybíróság főtitkárának felhívására előterjesztett indítvány-kiegészítésben az indítványozó mind a Kúria támadott végzése, mind a Ctv. 9/C. §-a tekintetében az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdése és *O)* cikke alapján kérte azok alaptörvény-ellenessége megállapítását és megsemmisítését. Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésének sérelmét abban látja, hogy a vállalkozáshoz való jogot szükségtelenül és aránytalanul korlátozza a mérlegelés hiánya – a szankció objektív jellege –, akár az eltiltás szabályozása, akár a jogalkalmazás következményeként. A felróhatóság érvényesülésének hiánya az indítványozó szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének, vagyis a tisztességes eljáráshoz való jognak a sérelmét is felveti, mivel a bíróságnak nem kell vizsgálnia az ok-okozati összefüggést (felróhatóságot) az eltiltással fenyegetett személyek magatartása és a cég kényszertörlésének bekövetkezése között.

II.

[19] 1. Az Alaptörvény indítványokban hivatkozott rendelkezései:

„*B)* cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„*O)* cikk Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.”

„I. cikk (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

„XII. cikk (1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

[20] 2. A Ctv. indítványokkal támadott rendelkezése:

„9/C. § Ha a cég cégjegyzékből történő törlésére kényszertörlési eljárásban kerül sor, a cégbíróság – e törvényben meghatározott kivétellel – eltiltja azt a személyt, aki a kényszertörlési eljárás megindításának időpontjában vagy az azt megelőző évben vezető tisztségviselő, korlátlanul felelős tag, korlátolt tagi felelősséggel működő gazdasági társaságban többségi befolyással rendelkező tag volt. Az eltiltott személy a cég jogerős törlését követő öt évig nem szerezhet gazdasági társaságban többségi befolyást, nem válhat gazdasági társaság korlátlanul felelős tagjává, egyéni cég tagjává, továbbá nem lehet cég vezető tisztségviselője. E § szerinti szabályt kell megfelelően alkalmazni, ha a cég törlésére felszámolási eljárásban történő megszüntetést követően kerül sor, azonban a felszámolási eljárást kényszertörlési eljárás előzte meg.”

III.

[21] Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy az indítványok megfelelnek-e a törvényi feltételeknek.

[22] 1. A bírói kezdeményezéssel összefüggésben az Abtv. 52. § (4) bekezdése szerint az alkotmánybírósági eljárás feltételeinek fennállását az indítványozónak kell igazolnia. Ebből következően, ha a kezdeményező bíró nem állítja, hogy a támadott normát az ügyben alkalmazni kellene, vagy nem mutat rá az alkotmányellenesnek vélt norma és az egyedi ügy kapcsolatára oly módon, hogy az összefüggés az Alkotmánybíróság számára az indítvány tartalmából egyértelműen megállapítható legyen, az alkotmánybírósági eljárás lefolytatásának nincs helye.

[23] Az Abtv. 25. § (1) bekezdése „az alkalmazandó norma megtámadásának a lehetőségét a bíró számára azért biztosítja, hogy megakadályozható legyen, hogy a bíróság a döntését alaptörvény-ellenes norma alkalmazásával legyen kénytelen meghozni. Ennek megfelelően minden olyan anyagi jogi rendelkezés bírói kezdeményezés tárgya lehet, melytől a bíróság előtt fekvő egyedi ügy érdemi eldöntése függ, de olyan eljárási jogi normák is megtámadhatók, melyek ugyan nem közvetlenül az ügyet befejező bírósági döntés alapját képezik, de alkalmazásra kerülve a felek eljárási helyzetét lényegesen befolyásolják” {3192/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [14]–[18]}.

[24] Jelen ügyben a bíró a Ctv. kényszertörlési eljárásban alkalmazandó eltiltás szankció szabályainak alkotmányossági vizsgálatát kérte, amely az anyagi jogi normának minősül. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítvány az Abtv. 25. és 52. §-ában előírt feltételeknek eleget tesz {vö. 3058/2015. (III. 31.) AB végzés, Indokolás [8]–[24]; 2/2016. (II. 8.) AB határozat, Indokolás [26]–[28]; 3064/2016. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [8]–[13]}. A bírói kezdeményezés szerint a támadott szabályt az eljárásban alkalmazni kell, az eljárás felfüggesztése megtörtént, és az indítvány a megsemmisítés jogkövetkezményére is kiterjedő alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul.

[25] 2. Az alkotmányjogi panaszt illetően az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg.

[26] Az indítványozó az általa támadott végzés tekintetében egyedi ügyben érintett személynek minősül, tekintettel arra, hogy az indítványozó eltiltása képezte a támadott végzés tárgyát. Az indítványozó jogorvoslati jogait kimerítette, az indítványát az Abtv.-ben meghatározott határidőn belül terjesztette elő.

[27] Az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti panasz tekintetében az indítványozó az ügyében alkalmazott jogszabályi rendelkezés kapcsán az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében és XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított jogának sérelmét állította, s kérelme ezzel összefüggésben megfelel az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében foglalt feltételeknek. Az indítványozó az Alaptörvény *O)* cikkére is hivatkozott, de ezzel kapcsolatban önálló érdemi érvelést nem adott elő, ezért az Alkotmánybíróság ezt az indítványi elemet nem vizsgálta. Az indítványozó által felvetett probléma ezen felül eleget tesz az Abtv. 29. §-ában foglalt kritériumnak is.

[28] Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszban az indítványozó az indítvánnyal támadott kúriai döntés kapcsán az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében biztosított jogának sérelmét állította, s e tekintetben az indítvány megfelel az Abt. 52. § (1b) bekezdésében foglalt további formai feltételeknek és az Alaptörvény 29. §-ának. Az indítványozó hivatkozott továbbá az Alaptörvény *O)* cikkére is, ezzel összefüggésben azonban önálló érdemi indokolást nem adott elő, ezért az Alkotmánybíróság ezt az indítványi elemet nem vizsgálta.

[29] 3. Az Alkotmánybíróság az ügyeket tárgyi összefüggésükre tekintettel az Abtv. 58. § (2) bekezdése, valamint az Ügyrend 34. §-a alapján egyesítette, és egy eljárásban bírálta el.

IV.

[30] 1. Az Alkotmánybíróság elsőként megvizsgálta a vezető tisztségviselőkkel szemben alkalmazható eltiltás szabályozási környezetét, annak kialakulását és változásait.

[31] 1.1. A vezető tisztségviselők e tisztségből való kizárásának eseteit és jogkövetkezményét eredetileg a gazdasági társaságokat szabályozó törvények tartalmazták.

[32] A vezető tisztségviselőkkel szemben a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (a továbbiakban: 1988-as Gt.) 29. §-a büntetőjogi kizárási okokat állapított meg. Eszerint nem lehetett gazdasági társaság vezető tisztségviselője, akit bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen végrehajtható szabadságvesztésre ítéltek, mindaddig, amíg a büntetett előélethez fűződő hátrányok alól nem mentesült. Kizáró ok volt továbbá az is, ha valamely foglalkozástól eltiltották az érintettet: ilyen esetben az ítélet hatálya alatt az abban megjelölt tevékenységet folytató gazdasági társaságban nem lehetett vezető tisztségviselő. A jogalkotó tehát eredendően a közrend védelme szempontjából legsúlyosabb jogsértő cselekmények esetében fogalmazott meg tiltó szabályt, ezzel védve egyúttal a hitelezők és a társasági tagok érdekeit is.

[33] A törvényt 1994. január 1-jei hatállyal módosító, az adózás rendjéről szóló törvény módosításáról szóló 1993. évi CII. törvény 25. §-a vezette be azt a kizáró okot, hogy ha a vezető tisztségviselő a társaság felszámolását megelőző 2 évben legalább egy évig töltötte be ezt a tisztséget, és a társaságot úgy szüntették meg a felszámolási eljárás során, hogy köztartozását nem egyenlítette ki, akkor a társaság megszűnését követő 2 évben nem lehetett vezető tisztségviselő más gazdasági társaságban.

[34] 1.2. A foglalkozástól eltiltásnak speciális, a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire alkalmazható formáját először a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 1994-es módosítása vezette be (a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1994. évi IX. törvény 30. §, hatályos 1994. május 15-től). A régi Btk. 315. § (2) bekezdése kizárólag a gazdasági bűncselekményekről rendelkező fejezet alkalmazásában minősítette foglalkozásnak, ha az elkövető – többek között – gazdasági társaság vezető tisztségviselője. Ezzel a jogalkotó lehetővé tette a foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés alkalmazását a gazdasági bűncselekmények esetében erre a személyi körre nézve is. A foglalkozástól eltiltás általános – vagyis a gazdasági bűncselekményeken túli – alkalmazását eredményezte a régi Btk. 1997-es módosítása, amely ezt a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire vonatkozó meghatározást a foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés szabályai között helyezte el [a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 1997. évi LXXIII. törvény, hatályos 1997. szeptember 15-től, régi Btk. 56. § (2) bekezdés].

[35] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény alapján a szabályozás annyiban változott, hogy mellékbüntetés helyett a büntetések között helyezte el a foglalkozástól eltiltást, illetve annak a gazdálkodó szervezetek, civil szervezetek, gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire stb. vonatkoztatott eseteit, így önállóan is alkalmazható büntetési nem lett.

[36] 1.3. A büntetőjogi szabályokkal párhuzamosan került megalkotásra az 1998. június 16-án hatályba lépett gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (a továbbiakban: régi Gt.). A régi Gt. megtartotta egyrészt az 1988-as Gt.-ben eredetileg szabályozott (büntetőjogi eredetű) kizáró okokat (vagyis bűncselekmény elkövetése, foglalkozástól eltiltás), másrészt a felszámolás alá került gazdasági társaság vezetőire nézve – a feltételek részleges átalakításával – fenntartotta az 1994-ben bevezetett kizárási szabályt. A kizárás tartamát meghosszabbította 2 évről 3 évre, és új szabályként nem a gazdasági társaság köztartozásának elmaradásától, hanem a társaság fizetésképtelenségétől tette függővé a kizárást a vezető tisztségviselői pozícióból. A jogalkotó a vezető tisztségviselők fokozott személyes felelősségével és a hitelezővédelemmel indokolta a tisztségviselővé válás időbeli korlátozását, annak ellenére, hogy elismerte: a gazdasági társaság csődje (felszámolása) nem feltétlenül felróható a vezető tisztségviselőnek. A jogalkotó a szankció bevezetésének okaként azt a körülményt értékelte, hogy a cég egyes hitelezői kielégítetlenül maradnak a felszámolás eredményeképpen. A kizárás 3 évre emelésének indoka ugyancsak a hitelezők védelme volt.

[37] A régi Gt. vezette be új kizáró okként a büntetőjogban alkalmazott eltiltás mellékbüntetés gazdasági jogi párját. Eszerint a hivatalbóli törlési eljárással érintett gazdasági társaság vezető tisztségviselője a törlést követő 2 évig nem lehetett vezető tisztségviselő, ha a törlést megelőző egy évben ilyen tisztséget töltött be a törléssel megszűnt gazdasági társaságnál. Az újabb szankció bevezetését a törvényalkotó külön nem indokolta, de a törvényi indokolás alapján feltételezhető, hogy bevezetésére ugyancsak közérdek- és hitelezővédelmi okból került sor, ugyanolyan szempontok alapján, mint a felszámolás miatti kizárás esetében.

[38] A 2006. július 1-jén hatályba lépett gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) az eltiltásra vonatkozó rendelkezéseket lényegében változatlan formában vette át a régi Gt.-ből [Gt. 23. § (3) bekezdés]. Eszerint, ha a gazdasági társaságot megszüntetési eljárás során törlik, nem lehet vezető tisztségviselő, aki a törlést megelőző naptári évben vezető tisztségviselő volt a törléstől számított két évig. A Gt. 2009-ben történt módosításával a jogalkotó az eltiltás időtartamát három évre emelte.

[39] A Ctv.-be a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény, a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény, továbbá az ezekkel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCVII. törvény (a továbbiakban: Ctvm1.) vezette be a kényszertörlési eljárást, egyúttal – 2012. március 1-jével – módosította a 2006-os Gt. eltiltásra vonatkozó rendelkezéseit is: az eltiltás időtartamát öt évre emelte [23. § (3) bekezdés], az eltiltás alkalmazását pedig a kizárólagos vagy többségi befolyást biztosító részesedéssel rendelkező tagra, továbbá közkereseti társaság tagjára, betéti társaság beltagjára is kiterjesztette [5. § (10) bekezdés] a vezető tisztségviselőre megállapított feltételek mellett.

[40] 1.4. A polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2014. március 15-i hatálybalépésével a Gt. hatályát vesztette. A vezető tisztségviselő eltiltására vonatkozó szabályozás átalakult: részben a Ptk. [3:22. § (6) bekezdés, 3:90. § (3) bekezdés], részben – illetve elsősorban – a Ctv. tartalmazza a vonatkozó rendelkezéseket. Az eltiltás szabályai a 2014. június 1-jén hatályba lépett, az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvénnyel (a továbbiakban: Ctvm2.) kerültek a Ctv. 9/A. §–9/E. §-ba. A Ctvm2. az eltiltás alóli kivételeket is megállapított a kényszertörlési eljárás szabályi között: a Ctv. 118. § (1) és (6) bekezdéseiben.

[41] Ez a módosítás egyúttal azt is jelentette, hogy az eltiltás szabályainak személyi hatályát a továbbiakban nem a gazdasági társaságokra vonatkozó törvényi szabályozás, hanem a Ctv. 2. §-a határozza meg.

[42] 2. A hatályos magyar jog szerint a vezető tisztségviselő eltiltásának két formája létezik párhuzamosan: a büntetőjogban a foglalkozástól eltiltás egyik nevesített eseteként, amely büntetőjogi szankció. A másik formája a cégjogban alkalmazott eltiltás, amely a büntetőjog körén kívül eső meghatározott cselekményekre alkalmazható büntető jellegű, személy elleni szankció.

[43] 2.1. A büntetőjogban kiszabott eltiltás tartama 1–10 év között lehet, vagy lehet végleges hatályú – ellentétben a cégjogi eltiltás tartamával, amely minden esetben 5 év. A büntetőjogi eltiltás tartamának meghatározása a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.

[44] Büntetőjogi eltiltás esetén bizonyos feltételek mellett mentesítésre is lehetőség van: ha az eltiltás végleges hatályú volt, a mentesítést 10 év elteltével kérelmezheti az elítélt, feltéve, hogy alkalmasságát vagy érdemességét bizonyította.

[45] A büntetőjogi eltiltást a bűnügyi nyilvántartás tartalmazza, emellett a hatósági erkölcsi bizonyítványban is feltüntetésre kerülnek az eltiltás lényeges adatai (lásd: a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény 71. §-a).

[46] A büntetőjogi eltiltás társasági jogi következménye a Ptk. 3:22. §-a alapján a kizárás [Ptk. 3:22. § (6) bekezdés], vagyis az, akivel szemben foglalkozástól eltiltást szabott ki a bíróság nem lehet vezető tisztségviselő. Tartalmilag – elvileg – automatikus eltiltási okról van szó, hiszen a büntetőjogi eltiltás jogkövetkezménye az, hogy az elítélt nem lehet gazdasági társaság vezetője az eltiltás hatálya alatt. Ez nemcsak a jövőbeli tisztségekre vonatkozik, hanem kihatással van a már betöltött cégvezetői tisztségeire is. A Ctv. 22/A. §-a alapján, ha a cégbíróság a kizáró okok ellenőrzése céljából megkeresi a bűnügyi nyilvántartó szervet, kizáró ok (jelen esetben: eltiltás a vezető tisztségtől) fennállása esetén a bűnügyi nyilvántartó szerv értesítése alapján a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárást folytat le, s ennek eredményeként van lehetőség a törvényes állapot helyreállítására.

[47] 2.2. Vezető tisztségviselő eltiltására emellett cégeljárás keretében van lehetőség a Ctv.-ben meghatározott esetekben és eljárás szerint.

[48] Az eltiltás már említett „összevetésen” alapuló esetén (Ctv. 9/E. §) kívül a Ctv. 9/B. § és 9/C. §-ában szabályozott okokból lehet a vezető tisztségviselőt eltiltani tisztsége gyakorlásától. A 9/C. § a cég kényszertörléséhez – figyelemmel a Ctv. 118. §-ában meghatározott kivételekre – ahhoz kapcsolja az eltiltást, hogy a kényszertörlési eljárás során a céggel szemben követelés bejelentésére került sor.

[49] Az indítványok az eltiltás ismertetett esetei közül kizárólag a Ctv. 9/C. §-ában szabályozott eltiltásra vonatkozó rendelkezések alkotmányosságát vitatták.

[50] 3. Az Alkotmánybíróság a továbbiakban – figyelemmel az indítványok tartalmára és a Ctv. 9/C. §-ára – a kényszertörlési eljárásnak az ügy szempontjából lényeges elemeit tekintette át.

[51] 3.1. A kényszertörlési eljárás egyes szabályainak alkotmányosságát a 35/2015. (XII. 16.) AB határozat (a továbbiakban: Abh.) vizsgálta, aminek kapcsán az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg: „[a] kényszertörlés funkciója, hogy az általános vagy különleges törvényességi felügyeleti eljárásban megszűntnek nyilvánított cég törlésére – így kivezetésére – speciális eljárásban kerülhessen sor. A kényszertörlési eljárás alapvetően »szankciós jellegű« – ebben hasonlít a korábbi kényszer-végelszámoláshoz –, amennyiben a cégbíróság bizonyos törvényi kötelezettségek elmulasztása esetén indíthatja meg a céggel szemben a cég törlése mint jogkövetkezmény alkalmazása iránt. […] Ezt tovább erősítette, hogy a Ctvm1. az ún. fantomcégek (ismeretlen székhelyű cégek) megszűntnek nyilvánítására is a kényszertörlés (vagy felszámolás) szabályait rendelte alkalmazni: így egyúttal (a vagyontalan, kiüresedett, működésképtelen cégek mellett) a fantomcégek megszüntetése (törlése) is ezen eljárás lényeges funkciójává lépett elő. A kényszertörlési eljárás jellegében igazodik funkciójához. Annak érdekében, hogy a vagyontalan, fantom-, működésképtelen cégek piacról történő kivezetéshez (a cég cégjegyzékből való törléséhez) ne legyen szükség egy újabb bírósági eljárásra (ld. egyszerűsített felszámolás) – amely hosszadalmasabb és drágább is – egy speciális és egyúttal gyorsabb és egyszerűbb (nemperes) eljárás. […] A kényszertörlési eljárásban a cégre alkalmazható jogkövetkezmény szintén az eljárás funkciójához igazodik. Vagyis, ha egy cég működésképtelen, törvényes működését nem állítja helyre, nem érhető el stb., akkor e céget – jellemzően akkor, ha más intézkedések nem vezettek eredményre – megszűntnek nyilvánítja a cégbíróság. Majd – ha a felszámolási eljárás megindításának nem állnak fenn a feltételei – kényszertörlési eljárás keretében a céget törli a cégbíróság a cégjegyzékből. A kényszertörlési eljárás tehát lényegében a céggel szemben alkalmazható legsúlyosabb szankció alkalmazásához vezet(het): a céget törlik a cégnyilvántartásból” {Abh. Indokolás [35]–[36], [38]}.

[52] A kényszertörlési eljárás lényege szerint egy olyan speciális cégeljárásfajta, amelynek tárgya – meghatározott törvényi feltételek fennállásának bírósági megállapítását követően – a cég működésének egyszerűsített eljárásban történő lezárása és törlése. A kényszertörlés bizonyos értelemben adminisztratív célt szolgál: a cégnyilvántartás karbantartásának eszköze.

[53] A kényszertörlési eljárás funkciójának – a cég törlése – megfelelően egy speciális és az egyéb (cégjogi) eljárásokhoz képest gyorsabb és egyszerűbb nemperes eljárás. A cégbíróság feladata az érintett cég vagyonának feltárása, tagjainak, vezető tisztségviselőjének felkutatása (kivéve, ha ismeretlen székhelyű cég megszüntetésére irányuló eljárás volt a kényszertörlés alapja, lásd: Ctv. 117/A. §). Mindezen adatok feltárására hiteles nyilvántartásokból beszerezhető adatok, Cégközlönyben történt hirdetményi úton közzétett felhívás, illetve az eljárás során elérhető tag/vezető tisztségviselő adatszolgáltatása alapján kerül sor.

[54] 3.2. A Ctv. 116–118. §-ai (a kényszertörlési eljárás szabályai) szerint a vagyon felkutatásának eredményeképpen alapvetően két lehetősége van az eljáró cégbíróságnak: vagy a kényszertörlési eljárás keretében törli a céget a cégnyilvántartásból, vagy felszámolási eljárás megindítására kerül sor. E két lehetőségre okot adó esetek a következők:

a) Ha követelés bejelentésére nem került sor, és a cégnek fellelhető vagyona nincs, vagy várhatóan nem fedezi a felszámolási eljárás költségeit [Ctv. 118. § (1) bekezdés]

b) Ha követelés bejelentésére nem került sor és a cégnek fellelhető vagyona van [Ctv. 118. § (6) bekezdés]

c) Ha a céggel szemben követelés bejelentésére került sor, de a cégnek nincs fellelhető vagyona (és ennek nem fedezetelvonó ügylet az oka) [Ctv. 118. § (2) bekezdés].

[55] Ezen esetekben a cégbíróság a kényszertörlési eljárás keretében törli a céget a cégnyilvántartásból.

[56] Azonban a cégbíróság felszámolási eljárást kezdeményez a kényszertörlési eljárás megszüntetése mellett, ha

a) a céggel szemben követelés bejelentésére került sor, és a cégnek fellelhető vagyona van, amely várhatóan fedezi a felszámolási eljárás költségeit [Ctv. 118. § (3) bekezdés *a)* pont], illetve

b) a céggel szemben követelés bejelentésére került sor, vagyona feltehetően fedezetelvonó ügylet miatt nincs vagy jelentősen csökkent [Ctv. 118. § (3) bekezdés *b)* pont].

[57] A kényszertörlési eljárás tehát a cég vagyonától és a hitelezői követelésektől függően zárulhat a kényszertörlési eljárás megszüntetésével és felszámolási eljárással, vagy a kényszertörlési eljárásban a cég törlésével.

[58] 4. Az Alkotmánybíróság a Ctv. 9/C. §-a, valamint az abban utalt kivételek (Ctv. 118. §) figyelembevételével a következőket állapította meg.

[59] 4.1. A Ctv. 9/C. §-a a kényszertörlési eljárásban alkalmazott eltiltás anyagi jogi szabályait tartalmazza, utalva a Ctv. 118. §-ában megjelölt eltiltás alóli kivételekre. Vagyis valamennyi olyan vezető tisztségviselővel szemben, akinek valamely cégét a fent említett bármely okból kényszertörlési eljárásban törlik a cégnyilvántartásból – ha nem esik a Ctv. 118. §-ában megjelölt kivételek hatálya alá – az eltiltást a Ctv. 9/C. §-a alapján kell alkalmazni.

[60] A cégjogi eltiltás szabályai az egyes módosításokkal fokozatosan szigorodtak. Ugyanakkor a Ctvm2. kivételeket vezetett be az eltiltás alkalmazása alól, enyhítve a szabályozás korábbi szigorán.

[61] A vagyon felkutatásának eredményeképpen, a fent kifejtettek alapján, az alábbi lehetőségei vannak az eljáró cégbíróságnak a kényszertörlési eljárásban.

[62] Az egyik esetben a cégbíróság a kényszertörlési eljárás keretében törli a céget a cégnyilvántartásból, ha követelés bejelentésére nem került sor, és a cégnek fellelhető vagyona nincs, vagy várhatóan nem fedezi a felszámolási eljárás költségeit [Ctv. 118. § (1) bekezdés], vagy ha követelés bejelentésére nem került sor, és a cégnek fellelhető vagyona van [Ctv. 118. § (6) bekezdés].

[63] Ezekben az esetekben az eltiltást – figyelemmel arra, hogy követelést nem jelentettek be – a cégbíróság mellőzi. Erről a Ctv. 118. § (1) és (6) bekezdései rendelkeznek.

[64] A másik esetkör szerint szintén a cég törlésére kerül sor a kényszertörlési eljárás keretében, ha a céggel szemben követelés bejelentésére került sor, de a cégnek nincs fellelhető vagyona (és ennek nem fedezetelvonó ügylet az oka). Ilyenkor azonban a cégbíróságnak rendelkeznie kell az eltiltásról [Ctv. 118. § (2) bekezdés].

[65] A cégbíróság felszámolási eljárást kezdeményez a kényszertörlési eljárás megszüntetése mellett, ha a céggel szemben követelés bejelentésére került sor, és a cégnek fellelhető vagyona van, amely várhatóan fedezi a felszámolási eljárás költségeit [Ctv. 118. § (3) bekezdés *a)* pont]; vagy ha a céggel szemben követelés bejelentésére került sor, vagyona feltehetően fedezetelvonó ügylet miatt nincs vagy jelentősen csökkent [Ctv. 118. § (3) bekezdés *b)* pont]. Ez esetben – a Ctv. 9/C. §-a értelmében – az eltiltást „megfelelően alkalmazni kell”. Mivel ilyenkor felszámolási eljárás indul, azt a csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.) III. fejezete alapján kell lefolytatni. Ennek eredményeként a bíróság az adós megszüntetéséről dönt végzéssel (Cstv. 60. §), amit követően kerül sor a cég hivatalbóli törlésére és az eltiltásra a Ctv. 62. § (2a) bekezdése alapján.

[66] A hatályos szabályozás alapján tehát a kényszertörlés miatti eltiltás azokra az esetekre korlátozódik, amikor a céggel szemben – akár van fellelhető vagyona, akár nincs, függetlenül attól, hogy e vagyoni helyzetet fedezetelvonó ügylet idézte elő vagy sem – követelést jelentettek be.

[67] 4.2. Az Alkotmánybíróság a vezető tisztségviselő eltiltására vonatkozó vitatott szabályozás alkotmányossági vizsgálata során a vezető tisztségviselőnek a jogi személy működésében betöltött jogi helyzetéből indult ki.

[68] A jogi személy sajátossága, hogy saját maga nem tud eljárni, vagyis szükségképpen más személy(ek) járnak el a nevében és képviseletében. A jogi személyt illető egyes döntéseket az alapítók vagy tagok hozhatnak meg, ezek jellemzően a jogi személyt illető leglényegesebb döntések (pl. megszüntetés, átalakítás). A jogi személy mindennapi működése körében is szükséges egy döntéshozó „kijelölése” (választása, kinevezése), akin keresztül a jogi személy kifelé meg tud nyilvánulni (jogviszonyokban részt venni: jogokat és kötelezettségeket vállalni), és akinek a döntéseit, a jogi személy nevében és képviseletében tett jognyilatkozatait a jogi személynek kell betudni. Ennek érdekében minden jogi személynek rendelkeznie kell a cég ügyvezetését ellátó vezető tisztségviselővel (Ptk. 3:2. §, 3:21. §, 3:29. §). A vezető tisztségviselő ezért köteles a jogi személy érdekében eljárni, úgy, „mintha maga lenne a jogi személy” [Ptk. 3:21. § (2) bekezdés]. A vezető tisztségviselő ennek megfelelően nem a tagokkal vagy alapítókkal, hanem a jogi személlyel áll polgári jogi kapcsolatban, amit felelőssége is kifejez (Ptk. 3:24. §).

[69] A vezető tisztségviselő az ügyvezetés körében döntő többségben üzleti döntéseket hoz, amelynek része az üzleti kockázatvállalás. Ebből a szempontból van jelentősége annak, hogy a cég érdekében kell eljárnia, mivel az üzleti életben és döntésekben benne rejlő kockázat önmagában még nem alapozza meg a vezető tisztségviselő felelősségét a céggel szembeni kötelezettsége megszegéséért.

[70] A vezető tisztségviselő tevékenysége a jogi személy (jelen esetben: cég) érdekében való üzleti és egyéb – nem a döntéshozó szerv jogkörébe utalt – döntések meghozatalára terjed ki (erre vonatkozó példálózó felsorolást a Ptk. egyesületről szóló fejezete tartalmaz, lásd: Ptk. 3:80. §), vagyis túlmutat a jogi személy belső irányítási viszonyain, aki ezt a tevékenységet jellemzően munkajogviszonyban vagy megbízási jogviszonyban látja el. Fokozott bizalmi helyzetét húzza alá, hogy a vezető tisztségviselőt bármikor, indokolás nélkül vissza lehet hívni (Ptk. 3:25. §)

[71] A jogi személy a tagokat, illetve alapítókat megillető alapítási szabadságnak megfelelően jön létre. A Ctv. 2. § az üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása céljából létrejött jogalanyokat tekinti cégnek: mind az alapítók/ tagok, mind a vezető tisztségviselők tevékenysége szempontjából jelentősége van ennek a célnak.

[72] 4.3. A vezető tisztségviselő közvetlenül nem maga vállalkozik e körben gyakorolt döntéshozatali tevékenysége során, hanem a jogi személy képviseletében teszi azt. Ugyanakkor – a Ptk. és a Ctv. vonatkozó rendelkezései alapján –, mivel döntései a cégnek tudhatók be; figyelemmel a cég érdekében hozott döntések, valamint a vezető tisztségviselő és a cég közötti jogviszony jellegére; illetve tekintettel a vezető tisztségviselő közvetlen felelősségi körére a cég kielégítetlen tartozásai vonatkozásában: a vezető tisztségviselő tevékenysége alapjogi értelemben vállalkozási tevékenységnek minősül, amelyre ezért az Alaptörvény XII. cikke vonatkozik.

[73] A 23/2016. (XII. 12.) AB határozat szerint „[a]z Alkotmánybíróság értelmezésében a vállalkozáshoz való jog (Alaptörvény XII. cikk) alapjog, mely azt jelenti, hogy mindenkinek Alaptörvényben biztosított joga a vállalkozás, azaz az üzleti tevékenység kifejtése. […] A vállalkozás joga annyit jelent – de annyit alkotmányos követelményként feltétlenül –, hogy az állam ne akadályozza meg, ne tegye lehetetlenné a vállalkozóvá válást {vö. 54/1993. (X. 13.) AB határozat, ABH 1993, 340, 341–342.; megerősítve: 3062/2012. (VII. 26.) AB határozat, Indokolás [154]}” {23/2016. (XII. 12.) AB határozat, Indokolás [165]}.

[74] A 26/2017. (X. 17.) AB határozat ezt a következőképpen részletezte: „[a]z Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében elismert, vállalkozáshoz fűződő jog, valamint a foglalkozás szabad megválasztásának joga nyújt lehetőséget üzleti, hasznot hajtó tevékenységek meghatározott szakmai, hivatásbéli, gazdasági és egyéb más feltételek mellett való gyakorlásához. A munka és a foglalkozás szabad megválasztása, valamint a vállalkozás szabadságához fűződő jog a szabadságjogokhoz hasonló védelemben részesül az állami beavatkozásokkal és korlátozásokkal szemben. Az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében foglalt jog lényegi tartalma kiváltképp akkor sérül, ha a közhatalmi intézkedés a foglalkozás szabad megválasztásának vagy a vállalkozóvá válás jogát meghatározatlan időre teljes egészében elvonja {3076/2017. (IV. 28.) AB határozat, Indokolás [56]}. Az Alkotmánybíróság a 3243/2014. (X. 3.) AB határozatában az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésében biztosított alapjoggal kapcsolatosan elvi éllel leszögezte: »[a]z Alkotmánybíróság már a 21/1994. (IV. 16.) AB határozatában kifejtette, hogy a munkához való jog – hasonlóan mint a vállalkozáshoz való jog – nem biztosít alanyi jogot egy meghatározott foglalkozás végzéséhez. (ABH 1994, 117, 120.) A 327/B/1992. AB határozat arra mutatott rá, hogy a korábbi Alkotmány „70/B. § (1) bekezdésébe foglalt alapjogba, mely lényegéből fakadóan csak természetes személyeket illet meg, bármely munka, hivatás, foglalkozás megválasztásának és gyakorlásának szabadsága beletartozik. […] A munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való alapjog azonban nem alanyi jogot garantál meghatározott foglalkozás folytatásához, tevékenység végzéséhez.” (ABH 1995, 604, 609.) Másként megfogalmazva senkinek „sincs abszolút joga a meghatározott foglalkozás, illetve valamely foglalkozásnak az általa kiválasztott formában történő gyakorlásához” (328/B/2003. AB határozat, ABH 2005, 1434, 1441.). Az Alkotmánybíróság ezen gyakorlatát az Alaptörvény hatályba lépését követően a 3380/2012. (XII. 30.) AB határozatban és a 3134/2013. (VII. 2.) AB határozatban is megerősítette [ABH 2012, 783, 789.; illetve 3134/2013. (VII. 2.) AB határozat, ABH 2013, 1918, 1922.]« (Indokolás [42]). Nincs tehát akadálya a XII. cikk (1) bekezdésében foglalt jog korlátozásának, amennyiben a korlátozás eleget tesz az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerinti követelménynek” (Indokolás [15]).

[75] Az Alaptörvény XII. cikkében elismert vállalkozáshoz való jog lényege szerint a vállalkozási tevékenységre terjed ki, ami alatt azonban nem kizárólag az egyéni vállalkozási formákat kell érteni. Vállalkozni a jog által elismerten társas formában is lehetséges: a vállalkozáshoz való jog ennek megfelelően azokat is védi, akik ezt a tevékenységet másokkal társulva folytatják. A társas vállalkozási formák megkövetelik, hogy a vállalkozás működtetéséhez szükséges döntések meghatározott jogi formában történjenek – elsősorban a társas vállalkozással kapcsolatba lépő más jogalanyok védelme érdekében – ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy ezekre a jogi megoldásokra figyelemmel illeti meg a vállalkozás szabadsága a társas vállalkozási formákat. A vállalkozáshoz való jog ennek megfelelően egyaránt védi az egyéni vállalkozást és a társas vállalkozás alapításának és vezetésének szabadságát, figyelemmel arra, hogy a társas vállalkozási tevékenység folytatásának csupán egyik aspektusa a vállalkozás létrehozása (megszüntetése, átalakítása), a vállalkozás folytatása emellett a már létrejött társas vállalkozás mindennapi tevékenységét jelenti. Ennek keretében a vállalkozás szabadsága a társas vállalkozások esetében a vállalkozás külső és belső oldalát is védi, figyelemmel arra, hogy kifelé a társas vállalkozást mint jogi konstrukciót illeti meg ez a jog, míg belső oldalát tekintve a társas vállalkozás alapítóit, tagjait és vezető tisztségviselőjét.

[76] 4.4. A korlátozás alkotmányossága az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése alapján vizsgálandó. A Ctv. 9/C. §-ában szabályozott eltiltás mint személy elleni jogkövetkezmény alkotmányosságát illetően mindezek alapján azt kell vizsgálnia az Alkotmánybíróságnak, hogy a korlátozás alkotmányosan indokolható cél érdekében szükséges-e, illetve hogy a szükségesnek minősülő alapjogi korlátozás arányban áll-e az elérni kívánt céllal.

[77] A cégjogi eltiltás a Ctv. 9/C. §-a alapján mint jogkövetkezmény kizárja a vezető tisztségviselő esetében, hogy bármely gazdasági társaságban többségi befolyást szerezzen, nem válhat gazdasági társaság korlátlanul felelős tagjává, egyéni cég tagjává, továbbá kizárja, hogy bármely cég vezető tisztségviselője legyen az eltiltástól számított öt éven belül. A cégjogi eltiltás ez alapján az érintett gazdasági életben való részvételét, vállalkozási lehetőségeit jelentősen korlátozza.

[78] Az eltiltás bevezetésének indoka a jogalkotó részéről a közérdek és a hitelezői érdekek védelme volt a tisztségükkel visszaélő vezető tisztségviselőkkel szemben. Ezt a célt a kényszertörlési eljárásban kiszabott eltiltás esetében abban jelölte meg a jogalkotó, hogy ilyen esetben elsősorban a „fantomizálódott” cégek, illetve azon cégek vezetőinek szankcionálására kerül sor, amelynek törvényes működését nem állították helyre, és ez vezetett a cég törlésére. A jogalkotó ezen túlmenően abból indult ki, hogy a kényszertörlési eljárás (illetve annak elődei) eredményeként bekövetkezett törlés jellemzően felróható a vezető tisztségviselőnek, ezért eltiltása – miként a cég törlése a cégnyilvántartásból – a közérdeket, a hitelezők védelmét és a gazdasági életbe vetett bizalom fenntartását szolgálja.

[79] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a vállalkozáshoz való jog az Alaptörvény *M)* cikkére és XIII. cikkére figyelemmel a közérdek, az üzleti életbe vetett bizalom és a hitelezők védelme mint egységes célra tekintettel korlátozható. Egy cég működése jellemzően a gazdasági élet más (akár számos) szereplőjére is kihatással lehet, így törvénytelen működésük is messzemenő hatással járhat a gazdasági életben, függően a cég „méretétől”, alkalmazottai számától, gazdasági kapcsolatai kiterjedtségétől stb. A vezető tisztségviselők cégben betöltött szerepe alapján az említett egységes cél elérésének egyik lehetséges formája az olyan vezető tisztségviselők időleges – preventív jellegű – eltiltása a gazdasági életből, akiknek tevékenysége következtében a közérdek és a gazdasági élet tisztaságába vetett bizalom megrendült, egyúttal akikkel szemben a hitelezővédelem enyhébb eszközei nem nyújtanak kellő védelmet.

[80] A kényszertörlési eljárásra vezető okok fenti ismertetése alapján látható, hogy az nem kizárólag a fantomizálódott (ismeretlen székhelyű) cégeket érinti, így az eltiltás sem kizárólag az ilyen cégek vezető tisztségviselőit fenyegeti a hatályos szabályozás alapján, hanem jóval szélesebb körrel szemben alkalmazandó. Ez nem zárja ki, hogy a kényszertörlésre vezető, nem a cég fantomizálódásában jelentkező okok esetében – amely esetekre a jogalkotó a törvényi indokolásokban jellemzően nem utal – a közérdek, a hitelezői érdekek védelme, illetve a gazdasági életbe vetett bizalom ne indokolhatná a cég kényszertörlési eljárásban történő törlés szankcióján felül a vezető tisztségviselő eltiltásának alkalmazását is. Azonban az alkotmányosan elfogadható célnak – figyelemmel arra, hogy az eltiltás automatikusan kapcsolódik a kényszertörlési eljáráshoz a Ctv. 9/C. §-a alapján – a kényszertörlési eljárásra vezető valamennyi esetnek meg kell felelnie (vagyis azokban a kényszertörlési eljárásra vezető esetekben is, amelyeket nem a Ctv. 116. §-a nevesít). A jogalkotónak ugyanakkor lehetősége van arra is, hogy ne a kényszertörlési eljáráshoz kapcsolja a vezető tisztségviselők eltiltását, hanem ezen eljárástól elkülönülten állapítsa meg azokat az eseteket, amelyek a fent említett célok olyan nagymértékű sérelmével járnának, hogy indokolt az eltiltás súlyos szankciójával fenyegetni az azok előidézésében közreható vezető tisztségviselőket.

[81] 5. Az indítványok elsősorban a kényszertörlési eljárás megindulását megelőző egy évben vezető tisztséget betöltők – az indítványok szerint felróhatóságtól független – eltiltására vonatkozó szabály alkotmányosságát kifogásolták. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság a következőket állapítja meg.

[82] 5.1. A kényszertörlés miatti eltiltással fenyegetett személyi kört a Ctv. 9/C. §-a alapján azok a vezető tisztségviselők alkotják, akik a kényszertörlési eljárás megindításának időpontjában, valamint az azt megelőző évben töltötték be ezt a tisztséget. Vagyis az eltiltás ebben az esetben kizárólag arra tekintettel következik be, hogy az adott cég törlésére kényszertörlési eljárás keretében került sor, és a vezető tisztségviselő ennek megindulásakor, vagy az azt megelőző évben bármikor a törölt cég vezető tisztségviselője volt. Az eltiltás alóli – fent ismertetett – kivételek szintén objektívek: (leegyszerűsítve) akkor mellőzi a cégbíróság az eltiltást, ha a kényszertörlési eljárásban nem derült fény a cég kielégítetlen tartozására.

[83] A cégjogi eltiltással fenyegetett vezető tisztségviselők két csoportja között alapvetően az a különbség, hogy míg a kényszertörlési eljárás megindításának időpontjában vezető tisztséget betöltő személy aktuálisan vezeti a céget, addig a volt vezető tisztségviselő esetében a cég ügyvitelében való részvétel a kényszertörlési eljárás megindítását megelőző valamely időpontban megszűnt. Így a cég ügyvitelében való részvétel szempontjából lényeges eltérés áll fenn a két személyi kör között. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a kényszertörlési eljárás megindításának időpontjában, valamint az azt megelőző egy évben vezető tisztséget betöltő személyek tekintetében a jogalkotó ugyanazon törvényi vélelmet alkalmazza: az eltiltás alapjául szolgáló törvényi vélelem tekintetében a két személyi kör között nincs érdemi különbség.

[84] 5.2. A támadott szabályozás alapján a felelősség alapja a vezetői tisztség adott időszakon belüli betöltése, és a cég kielégítetlen tartozásának ténye: ezekhez a jogalkotó a felróhatóság megdönthetetlen törvényi vélelmét fűzi. Vagyis, ha a cégnek marad kielégítetlen tartozása és a vezető tisztségviselő a kényszertörlési eljárás megindulásakor vagy az azt megelőző egy év során bármikor, bármennyi ideig betöltötte ezt a tisztséget az adott cégben: a vezető tisztségviselővel szemben attól függetlenül alkalmazni kell az eltiltást, további vizsgálat nélkül, hogy ez a helyzet neki betudható módon jött-e létre.

[85] Amint azt az Abh. is megállapította: a szankció objektív/szubjektív jellegét nem az határozza meg, hogy a jogalkotó elismer-e kivételeket a szankció alkalmazása alól. Ha ugyanis meghatározott törvényi feltételek fennállása esetén az eltiltás automatizmusként következik be az eljárás végén, a szankció objektívnek minősül. A cégjogi eltiltás a kényszertörlési eljárás végén automatikusan, a vezető tisztségviselő felelősségének mindenfajta vizsgálata nélkül kerül alkalmazásra, s – a jogalkotó szándéka ellenére, lásd Ctvm1. indokolása a 78. §-hoz – a jogorvoslati jog önmagában nem ad lehetőséget a bíróságnak a vezető tisztségviselő felróhatóságának vizsgálatára, ehhez ugyanis a megfelelő eljárási szabályok hiányoznak a Ctv.-ből.

[86] Mivel egy cég egy folyamat végpontjaként jut el a kényszertörlési eljárás megindulásáig, a jogalkotó erre tekintettel kijelölheti azt az időtartamot a kényszertörlési eljárás megindulását megelőzően, amely alatt a vezető tisztségviselők tevékenységéről feltételezhető, hogy az közrehatott a cég törlésében. Ugyanakkor az eltiltás célja alapján, vagyis a közérdek és a gazdasági életbe vetett bizalom védelme érdekében azon vezető tisztségviselők eltiltása tekinthető a célhoz mérten arányos korlátozásnak, akiknek a tevékenysége felveti az eltiltás mögötti alkotmányos cél sérelmét. Az eltiltás alkotmányos céljára figyelemmel indokolt, hogy e szankciót csak olyan személyekkel szemben alkalmazzák, akik a kényszertörlésre vezető törvényességi felügyeleti eljárásra magatartásukkal vagy mulasztásukkal okot adtak, valamint eljárásuk, magatartásuk vagy mulasztásuk és a törvénysértő állapot közötti megállapítható az okozati összefüggés.

[87] Az Alkotmánybíróság a 60/2009. (V. 28.) AB határozatban foglalkozott – a közúti közlekedés szabályai kapcsán – az objektív felelősségi szabályok alkotmányosságának kritériumaival a jogbiztonság követelményével összefüggésben. Az Alkotmánybíróság ebben a döntésben azt állapította meg, hogy a vizsgált jogszabályi rendelkezés nem sérti a jogbiztonság követelményét. A rendelkezés vizsgálata során figyelembe vette, hogy az olyan élethelyzetekre vonatkozott, amelyek „közvetlenül alkalmasak arra, hogy súlyos károkat okozzanak”, amire tekintettel „nyomós közérdek fűződik a közlekedési szabályok minden egyes közlekedő általi betartásához és az állam általi szigorú, következetes betartásához”. Az objektív felelősség funkciója ilyenkor az, hogy „se a felelős személy, se a felelősség ne »tűnhessen el«.” Ezért az Alkotmánybíróság meglátása az volt, hogy az üzemben tartót indokoltan terheli fokozott felelősség azáltal, hogy a jogalkotó azzal a törvényi vélelemmel élt, hogy szabályszegés elkövetéskor az üzemben tartó vezette a gépjárművet. Az üzemben tartó fokozott felelősségét oldotta ugyanakkor, hogy a vélelem megdönthető. Az Alkotmánybíróság az objektív felelősség azon következményét, hogy ezáltal a szankció alkalmazása hatékonyabb, mivel a jogkövető magatartásra a felelősségre vonás elkerülhetetlensége révén ösztönöz, alkotmányosan elfogadható célnak tekintette. A szabályozás alkotmányosságának másik feltételét abban jelölte meg az Alkotmánybíróság, hogy az objektív felelősség „igazságos és világos kritériumon (felelősségi vélelmen) alapul, továbbá a vélelem törvényi keretek között megdönthető”. [60/2009. (V. 28.) AB határozat, ABH, 501, 521–522.]. Alkotmányossági szempontból jelentőséggel bír végül az is, hogy az Alkotmánybíróság itt ismertetett határozatában a vizsgált jogszabályi rendelkezés esetén a jogkövetkezmény bírság vagyon elleni, és nem személy elleni szankció volt. Az Alkotmánybíróság a jelen döntésében is érvényesíti ezen szempontokat az objektív felelősséget megállapító Ctv. 9/C. §-ának az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdéssel való összhangjának vizsgálata során.

[88] A Ctv. 9/C. §-a alapján a törvényi vélelem egy súlyos, a cselekménnyel arányba nem állított személy elleni jogkövetkezmény alkalmazására vezet, amely tekintetében a jogalkotó nem biztosított lehetőséget a törvényi vélelem megdöntésére sem. Ennek következtében az a szabályozás, ami az eltiltással fenyegetett vezető tisztségviselők esetében általában véve olyan törvényi vélelemmel él, amivel szemben a jogalkotó nem biztosított kimentési lehetőséget az érintett számára – figyelemmel az eltiltás mértékére és időtartamára is –, a célhoz mérten túlzó korlátozást eredményez. Ez – utalva a 60/2009. (V. 28.) AB határozatban kifejtettekre is – az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság elvének részét képező jogbiztonságot sérti. Továbbá – a cégjogi eltiltás vállalkozás szabadságához és a foglalkozás szabad megválasztásához való joghoz való viszonyára tekintettel – az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésének sérelmét eredményezi, hogy az eltiltást objektív, egységesen és automatikusan alkalmazandó szankcióként szabályozta a jogalkotó mindkét eltiltással fenyegetett vezető tisztségviselői kör esetében. Aránytalan alapjog-korlátozásra vezet, hogy az eltiltással fenyegetett vezető tisztségviselőnek nincs lehetősége arra, hogy kizárja a kényszertörléshez vezető okok létrejöttében való személyes közrehatását (a törvényi vélelmet érdemben megdönthesse), illetve az sem biztosított, hogy a bíróság a vezető tisztségviselő magatartásához mérten arányosan alkalmazza az eltiltás szankcióját, ami által megfelelően biztosított lehetne az eltiltás mögötti alkotmányos cél érvényesülése.

[89] 6. Az indítványok támadták a Ctv. 9/C. §-át azon az alapon is, hogy az a tisztességes eljáráshoz való jogot sérti. Ezzel összefüggésben mindenekelőtt arra utal az Alkotmánybíróság, hogy a 9/C. § alapvetően anyagi jogi és nem eljárásjogi szabály. Ugyanakkor mivel a szankció alkalmazásának egyik feltétele a kényszertörlési eljárás lefolytatása a céggel szemben (amelyet a Ctv. VIII. fejezete szabályoz), továbbá mivel az eltiltás alóli kivételek is beépültek a kényszertörlési eljárásra vonatkozó eljárási szabályok közé a Ctv. VIII. fejezetében, az Alkotmánybíróság kitért az eltiltás eljárásjogi szabályaira is.

[90] 6.1. Az Abh. a kényszertörlési eljárásban alkalmazott eltiltást kimondó cégbírósági döntésnek kizárólag a Cégközlöny útján történő kézbesítésére vonatkozó szabály alkotmányossági vizsgálata kapcsán a következőt fejtette ki: „[a] jelen ügyben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjével szemben alkalmazható eltiltás az itt ismertetett jogszabályi rendelkezésekre tekintettel – különösen az alkalmazása alóli kivételt nem ismerő, a Ctvm2. hatálybalépése előtti szabályozási konstrukciókban – súlyos szankciót jelent az érintettre nézve, amely tartalmában a büntetőjogban ismert foglalkozástól eltiltással mutat hasonlatosságot. Miután az eltiltás súlyos, személlyel szembeni anyagi jogi jogkövetkezmény, ez a körülmény kihatással van az eltiltás alkalmazásának eljárásjogi szabályaira” (Abh. Indokolás [53]). Az Abh. azt a következtetést vonta le, hogy az eltiltó döntés egyes eljárási szabályainak alkotmányosságát (vagyis az eltiltott eljárási pozícióját) a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés] alapján lehet megítélni. Az Abh. mindezek alapján alaptörvény-ellenesnek minősítette, hogy a kényszertörlési eljárásban a cég törlésének közlésével azonos módon történt az eltiltás közlése is (hirdetményi úton), a Ctvm2. hatálybalépése előtti szövegállapot alapján.

[91] 6.2. Az Alkotmánybíróság ezen kívül egy korábbi – előzetes normakontroll alapján hozott – határozatában foglalkozott a versenyjogi szabályok közé beiktatni tervezett eltiltás eljárási szabályainak alkotmányosságával.

[92] A 19/2009. (II. 25.) AB határozat tárgyát képező – még ki nem hirdetett – törvényi rendelkezés szerint, ha a jogerős és végrehajtható versenyfelügyeleti határozat vagy annak felülvizsgálata keretében hozott jogerős és végrehajtható bírósági határozat azt állapította volna meg, hogy a gazdasági társaság jogszabálysértést követett el, és a gazdasági társaságot ezért bírsággal sújtották, azt, aki a jogszabálysértéssel érintett időszakban a gazdasági társaság vezető tisztségviselője volt, két évig nem lehetett a gazdasági társaság vezető tisztségviselője. Az eltiltásról a Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) rendelkezett, aminek döntése bíróság előtt megtámadható volt. Az eltiltás alól kivételeket állapított meg a jogalkotó: az érintett vezető tisztségviselő hivatkozhatott arra, hogy a társaságnak a jogszabálysértésben való részvételét megalapozó döntés meghozatalában közvetlenül nem vett részt, vagy ha részt vett, az ellen tiltakozott. A végzés ellen fellebbezésnek volt helye, amelyet a bíróság nemperes eljárásban bírált el.

[93] A 19/2009. (II. 25.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a támadott rendelkezést alkotmányellenesnek minősítette a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme alapján. Az Alkotmánybíróság döntése abból indult ki, hogy az eltiltás az Alkotmány 70/B. §-ának korlátozását eredményezi, ugyanakkor értékelte, hogy a versenyhivatali eljárás célja a közérdek, a piaci verseny tisztaságának és szabadságának védelme.

[94] Az Alkotmánybíróság vizsgálatának tárgya azonban nem az eltiltás szankciójának, hanem a szankció alkalmazására vonatkozó eljárási szabályok alkotmányossága volt.

[95] Ezzel kapcsolatban a határozat kifejtette, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog fogalma „komplex követelmény”, a rendelkezéseket összefüggésükben kell vizsgálni. Így az egyéni felelősségre alapított jogkövetkezmény alkalmazásával járó eljárások esetében a szankció jellege kihatással van az eljárással szembeni követelményekre. A támadott – versenyjogi eltiltásra vonatkozó – rendelkezések kapcsán a következőt állapította meg az Alkotmánybíróság: „[a]z alkalmazandó szankció eredményében, súlyában, jellegében hasonlatos a büntető anyagi jogban meghatározott foglalkozástól eltiltás mellékbüntetéshez, illetve a fegyelmi-etikai eljárásban alkalmazható, a foglalkozás gyakorlásával kapcsolatos jogok időleges elvesztésével járó jogkövetkezményekhez. Súlyát, az érintettekre gyakorolt direkt hatását tekintve tehát ez a jogkövetkezmény olyan, hogy a megállapításához vezető eljárásra ki kell terjednie az eljárás minőségét meghatározó tisztességes eljárás követelményeinek. Ez azonban a vizsgált szabályozás szerint nem érvényesül” [19/2009. (II. 25.) AB határozat, ABH 2009, 146, 153–155.].

[96] A 19/2009. (II. 25.) AB határozat az eltiltás szankció büntetőjogias jellegéből kiindulva a következő szabályozási elemeknek tulajdonított jelentőséget az alkotmányossági vizsgálat során. Jelentőséget tulajdonított annak, hogy az eltiltás alkalmazására a GVH által a gazdasági társasággal szemben indult versenyjogi eljárás lezárásakor kerül sor. Ennek az eljárásnak egyáltalán nem képezi tárgyát a vezető tisztségviselők felelősségének tisztázása, erre vonatkozó bizonyítási eljárást nem folytat a GVH.

[97] A szankció egységes és automatikusan alkalmazandó: abból a törvényi vélelemből indul ki, hogy a súlyos versenyjogi jogszabálysértésért a vezető tisztségviselő automatikusan felelős, és minden vezető tisztségviselő azonos elbírálás alá esik. A GVH-nak pedig nincs mérlegelési joga arra, hogy az egyéni felróhatóság mértékét vizsgálja.

[98] Kiemelte az Alkotmánybíróság azt is, hogy a GVH döntésével szemben külön szabályok szerinti nemperes eljárásban van helye jogorvoslatnak. A jogorvoslati szakaszban a jogalkotó lehetővé tette a kimentést az érintett számára, azonban a GVH eljárásának sajátosságai (hogy ti. ez nem terjed ki a vezető tisztségviselő felelősségének vizsgálatára) és a nemperes eljárás korlátai következtében a bizonyítás lehetősége itt is korlátozott. Ennek következtében hiába adott a kimentés lehetősége a bírósági szakaszban, ha azzal érdemben nem tud élni az érintett, személyes felelősségének tisztázása az alapeljárásban nem történik meg, a bírósági eljárásban pedig korlátozott.

[99] 6.3. A Ctv. 9/C. §-ában szabályozott eltiltás lényege szerint a kényszertörlési eljáráshoz mint a céggel szembeni szankció alkalmazására irányuló eljáráshoz szorosan nem kapcsolódó – a cégben érintett bizonyos személyek elleni – szankció alkalmazását jelenti, a kényszertörlési eljárás keretén belül. „Ez a szankció nem kötődik szorosan a cégnyilvántartás »karbantartásához« (nem működő cégek kivezetése a cégjegyzékből), hanem a cég működésére legnagyobb hatást gyakorolni képes személyekkel szemben – feltételezve objektív felelősségüket – az ő személyes jogi helyzetüket érintő szankció alkalmazását írja elő. Megállapítható azonban, hogy az eltiltás alkalmazása alapvetően nem érinti a kényszertörlési eljárás funkciójának érvényesülését: a cég egyszerűsített eljárásban való törlése ugyanis lehetséges attól függetlenül is, hogy az eltiltás alkalmazásáról egyszerűsített vagy rendes bírósági eljárásban döntenek” (Abh, Indokolás [39]).

[100] A kényszertörlési eljárás során a vezető tisztségviselő közrehatása a cég kényszertörlésében (kényszertörlési eljárás megindítási feltételeinek létrejöttében) nem képezi vizsgálat tárgyát. A kényszertörlési eljárásban – illetve az azt megelőző bármely eljárásnak – jellemzően a cég működésének törvényességét vizsgálja a bíróság, a vezető tisztségviselő közrehatását nem. Az eltiltás kimondását megelőző eljárásnak a vezető tisztségviselő nem alanya, eljárási jogai sincsenek ennek megfelelően, így nincs arra lehetősége, hogy az eljárás során bizonyítsa, hogy a kényszertörléshez vezető folyamatban neki nem volt közrehatása. A szankció alkalmazása egy egyszerűsített eljárásban automatikusan történik.

[101] „A kényszertörlési eljárás egyik fő célja, nevezetesen, hogy a kiüresedett cégek »kivezetése« a cégjegyzékből minél gyorsabb eljárás keretében történhessen meg, indokolja, hogy a kényszertörlési eljárás – bizonyos tekintetben – egyszerűsített eljárási szabályok alapján történjen. Az eljárási szabályok egyszerűsítésének azonban keretet és korlátot szab a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog érvényesülésének alaptörvényi követelménye. Vagyis az eljárási szabályok egyszerűsítése csak ezen cél eléréséhez feltétlenül szükséges és arányos mértékben minősül az Alaptörvénnyel összeegyeztethetőnek” (Abh. Indokolás [70]).

[102] Ebben az eljárásban – ellentétben a 19/2009. (II. 25.) AB határozat tárgyát képező jogszabállyal – arra sincs lehetősége a vezető tisztségviselőnek, hogy az eltiltásról hozott végzés megtámadásával érdemben vitatni tudja a bíróság eltiltó végzését, ugyanis a jogorvoslati eljárásban sem biztosított számára a felróhatóságának kizárása: kizárólag azon az alapon vitathatja, hogy az eltiltás objektív törvényi feltételeinek nem felel meg.

[103] A szankció súlyára tekintettel a megfelelő eljárási szabályok hiánya a Ctv. 9/C. §-ával szemben a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmét eredményezi. Önmagában az a körülmény, hogy a jogalkotó egyszerűsített és gyorsított eljárásban teszi lehetővé a már törölt cégek kivezetését a cégnyilvántartásból az ehhez fűződő közérdekre tekintettel nem szolgál megfelelő alkotmányos indokként arra, hogy a vezető tisztségviselők eltiltására ugyanezen eljárásban a jogkövetkezmény súlyához mért eljárási jogok biztosítása nélkül történjen.

[104] 7. Az Alkotmánybíróság a rendelkező részben foglalt döntése meghozatalában a következőket mérlegelte. A Ctv. 9/C. §-ában szabályozott eltiltás vonatkozásában részben alaptörvény-ellenesség [az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése és XII. cikke vonatkozásában], részben az Alaptörvényből levezethető lényeges tartalom hiánya, vagyis az Abtv. 46. §-a szerinti mulasztás állapítható meg [az Alaptörvény XXVIII. cikke vonatkozásában].

[105] Az Alkotmánybíróság a támadott rendelkezés egészét semmisítette meg – figyelemmel az Alaptörvény 24. cikk (4) bekezdésére –, ugyanis az indítványozók által felvetett alkotmányossági probléma nem kizárólag az eltiltással fenyegetett egyik személyi kör vonatkozásában, hanem általában véve a 9/C. § szabályozási módjának egészével szemben áll fenn.

[106] Az Alkotmánybíróság által megállapított alaptörvény-ellenesség kettős természetű. Részben a hatályos szabályozásban fennálló alaptörvény-ellenességet, részben alaptörvénysértő mulasztást állapított meg. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság mellőzte a mulasztás külön rendelkező részi megállapítását, mivel a Ctv. 9/C. §-ával összefüggésben megállapított alaptörvény-ellenesség a hiányzó eljárási szabályok megalkotásával önmagában nem orvosolható, kizárólag az eltiltás anyagi szabályainak módosításával együtt. Az eltiltás mérlegelést teljesen kizáró, egységesen és automatikusan alkalmazandó, objektív jellege – különösen azokban az esetekben, amikor a kényszertörlés előidézése bizonyíthatóan nem felróható a vezető tisztségviselőnek – olyan súlyosan méltánytalan, alapjogot korlátozó és a jogbiztonság elvét sértő helyzetet eredményez, ami a vezető tisztségviselők eltiltására vonatkozó szabályozás átfogó újrarendezését kívánja meg a jogalkotótól. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság kizárólag a megsemmisítésről rendelkezett a rendelkező részben. A szabályozás alkotmányosságát azonban a jelen határozatban foglalt valamennyi szempont figyelembevételével biztosíthatja a jogalkotó.

[107] Az Alkotmánybíróság főszabály szerint [lásd Abtv. 45. § (1) bekezdés] ex nunc hatállyal rendelkezik az alaptörvény-ellenesnek minősített jogszabály megsemmisítéséről – e szabálytól azonban az Alkotmánybíróság az Abtv. 45. § (4) bekezdése alapján eltérhet. A jelen ügyben az Alkotmánybíróság azt mérlegelte, hogy az indítványokban bemutatott súlyosan méltánytalan és alaptörvény-ellenes helyzet átmeneti fenntartása vagy az eltiltás intézménye által védeni kívánt közérdek, a gazdasági érdek és a hitelezővédelem sérelme jelentene-e nagyobb veszélyt a jogbiztonságra nézve. Az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az eltiltás intézményének alkotmányossá tétele érdekében mindenképpen jogalkotásra van szükség, ugyanakkor annak érdekében, hogy az Alaptörvényt sértő helyzet ne maradhasson fenn indokolatlanul hosszú ideig, az Alkotmánybíróság – az alkotmányos szabályozás kialakításához kellő időt biztosítva – jövőbeli hatállyal semmisítette meg a Ctv. 9/C. §-át. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben azt is figyelembe vette, hogy a pro futuro megsemmisítés jogkövetkezményeként az indítványok alapjául szolgáló ügyekre a döntés jogkövetkezménye – az alkalmazási tilalom – kimondása nem lehetséges, így az esetleges jogsérelem orvoslására az alapul fekvő ügyekben jelen határozat alapján nincs lehetőség. Ezért az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a jogalkotó nincs elzárva attól, hogy a megalkotandó alkotmányos szabályozás kialakításakor – a szabályozás hatályának megállapításakor – megnyissa az eltiltás hatálya alatt álló személyek számára az utat a döntés felülvizsgálatára.

[108] A különböző európai országokban már intézményesített diszkvalifikációs szabályok esetében az eltiltás kölcsönös elismerése felé mutató törekvésekre tekintettel különösen indokolt lehet az Európában létező intézményi megoldások figyelembevételével szabályozni – mind anyagi jogi, mind eljárásjogi tekintetben – ezt a súlyos cégjogi szankciót.

[109] Minderre tekintettel az Alkotmánybíróság a Ctv. 9/C. §-át – az Alaptörvény *B)* cikk (1) bekezdése, XII. cikk (1) bekezdése és XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján – 2018. december 31-i hatállyal megsemmisítette.

[110] Az Alkotmánybíróság az ezen rendelkezések alapján megállapított alaptörvény-ellenességre tekintettel mellőzte az Alaptörvény *O)* cikkére vonatkozó indítványi elem elbírálását.

[111] 8. Pécsi Ítélőtábla bírája előtt folyamatban lévő Ktf.V.40.297/2015. számú ügyben az alkalmazási tilalom elrendelésére vonatkozó indítványi kérelmet – mivel az alaptörvény-ellenességet az Alkotmánybíróság jövőbeli hatállyal állapította meg, továbbá mivel az alkotmányossági probléma kizárólag jogalkotással orvosolható – elutasította.

V.

[112] A Kúria Gfv.VII.30.047/2016/3. számú végzésével szemben előterjesztett alkotmányjogi panasz az alábbiak szerint nem megalapozott.

[113] 1. A fentiekben kifejtettek alapján a Ctv. 9/C. §-a objektív felelősséget állapított meg. Így a szabályozásból eredően a bíróságnak nincs mérlegelési joga – a felróhatóság vizsgálatához és megállapításához szükséges eljárási garanciák pedig hiányoznak – a szankció alkalmazásakor. Ennek megfelelően az eltiltás alkalmazásakor nincs annak jelentősége, hogy „a részesedéstől megváló tag”, illetve a vezető tisztségviselő kellő körültekintéssel járt-e el abban, hogy olyan személlyel kössön ügyletet, aki nem veszélyezteti a gazdasági élet tisztaságát, a bíróság ugyanis ezt nem jogosult mérlegelni a Ctv. 9/C. §-a alapján. Ugyanakkor – amint azt az Alkotmánybíróság megállapította – ez a szabályozási mód alaptörvénysértő, mint ahogy aggályos lenne az a megoldás is, ha a jogalkotó a tisztségétől megváló vezető tisztségviselőt a cégben egy éven belül őt követő vezető tisztségviselő(k) olyan jövőbeli magatartásáért tenné felelőssé, amely előre nem látható, ki nem zárható a részéről, illetve amelyre ráhatással semmilyen formában nem bírhat.

[114] 2. Miután az Alkotmánybíróság megállapította a jelen ügyben alkalmazott szabály alaptörvény-ellenességét, ugyanakkor azt – a fent kifejtett indokok alapján – jövőbeli hatállyal mondta ki, ezért az Alkotmánybíróság nem rendelkezhetett a megsemmisítés időpontjáig hatályos jogszabályi rendelkezés egyedi ügyben való alkalmazásának tilalmáról, mivel ezáltal egy – egyelőre – hatályos norma alkalmazása alól adna egyedi felmentést.

[115] Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a Kúria Gfv.VII.30.047/2016/3. számú végzésével szemben előterjesztett alkotmányjogi panaszt – valamennyi indítványi elem vonatkozásában – elutasította.

VI.

[116] A jelen határozatot az Abtv. 44. § (1) bekezdésének első mondata alapján közzé kell tenni a Magyar Közlönyben.

Budapest, 2018. október 2.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Dienes-Oehm Egon
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolása

[117] Az Abtv. 66. § (3) bekezdésében foglaltak alapján a határozathoz az alábbi párhuzamos indokolást fűzöm.

[118] A határozat a Ctv. támadott rendelkezését a jövőre nézve, 2018. december 31-i hatállyal megsemmisíti, amit magam is megszavaztam.

[119] A benyújtott bírói kezdeményezés és alkotmányjogi panasz leglényegesebb elemeit azok a megállapítások jelentik, melyek szerint egyrészt a cégbíróságnak nincsen mérlegelési joga az eltiltás alkalmazásakor, másrészt az eltiltással érintett vezető tisztségviselőknek (illetőleg bizonyos tagoknak) nincsen kimentési lehetőségük, jogszabály nem ad lehetőséget arra, hogy igazolják, a cég törlésére okot adó tevékenységben nem volt közrehatásuk; a szankció alkalmazása velük szemben objektív, a felróhatóságra nincsen tekintettel.

[120] Álláspontom szerint a cégjogi eltiltásnak számos igazolható célja lehet, így például a hitelezővédelem, hiszen nagyon sok a gazdaságban a behajthatatlan követelés, éppen a fantomizálódó cégek miatt is, melyek változatos módon próbálnak kibújni fizetési kötelezettségeik alól. Ugyanakkor azoknak, akik céget alapítanak, vállalkozásba kezdenek, tisztában kellene lenniük azzal, hogy milyen követelményeket támasztanak velük szemben a vonatkozó jogszabályok, legyen az a Ctv. vagy más jogszabály rendelkezése, így – a konkrét esetben – tisztában kell lenniük azzal, hogy magatartásuk milyen következményekkel járhat. Természetesen a legnagyobb gondossággal, körültekintéssel eljáró céget is érheti „meglepetés”, és fokozottan igaz ez abban az esetben, ha a cég eladásra kerül; ilyen esetben nyilván nem tudható előre, hogy az új tulajdonos hogyan működteti tovább a céget.

[121] Éppen az ilyen esetekre tekintettel szükség van kimentési lehetőségek szabályozására, az eltiltást eredményező vélelem megdöntésének biztosítására. Az adott esetben azonban elegendő lett volna erre a jogalkotó felhívása megfelelő határidő tűzésével. Ennek megfelelően az Abtv. 46. § (1) bekezdés szerinti jogkövetkezmény alkalmazása alkalmas lett volna arra, hogy az Alkotmánybíróság a jogalkotónak irányt mutasson az árnyaltabb, kimentést is lehetővé tevő szabályok megalkotásához.

Budapest, 2018. október 2.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

TARTALOMJEGYZÉK

16/2018. (X. 8.) AB határozat ---- 1
a cégnyilvánosságról, bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény 9/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről ---- 1
Indokolás ---- 1
I. ---- 1
II. ---- 6
III. ---- 6
IV. ---- 7
V. ---- 21
VI. ---- 21
Dr. Szívós Mária alkotmánybíró párhuzamos indokolása ---- 22